

BÁSNĚ ČÍST, SLYŠET, DÝCHAT, ŽÍT

Josef Hrdlička, Klára Soukupová,
Michal Špina (eds.): *Bázně a místa.*

Esaje o poezii

Filozofická fakulta UK v Praze

– Radioservis, Praha 2015, 316 s.

JOSEF HRDLIČKA / KLÁRA SOUKUPOVÁ / MICHAL ŠPINA (EDS.)

tek. Těžko uplatňovat na tyto pasáže „objektivní“ hodnotící soudy, neboť, jak upozorňují sami autoři, zmiňované pojmy jsou, zvláště v posledních desetiletích, předmětem četných zkoumání zdaleka ne jen v rámci literární vědy či teorie umění, ale i filosofie, antropologie, jazykovědy, sociologie a dalších oborů (s. 17); bylo by možno doplnit kulturologii, sociální geografii, etnografi a mnoho jiných). Je tedy nábílední, že prezentovaný souhrn je nutně výběrový a že (v ještě větší míře) výběrové jsou rovněž interpretační rámce, které jsou zde „vypichnuty“.

S vědomím řečeného si přesto nedokážu odpustit poznámku o některých jménech a dílech, jež tu postrádám. Především si to knižní studie „k fenomenologii architektury“ *Genius loci* norského historika a teoretika architektury Christiana Norberga-Schulze. Jeho chápání prostoru jako existenciální dimenze perspektivě zařazených zamýšlení (alespoň tak, jak mně se při čtení otvírají) konvenuje rozhodně nejt například – při vši účte – specifické pojce prostoru a prostorovosti Michela Foucaulta. Záležitosti už ryze mělo vkusu (zájmů, zaměření) je fakt, že bych bývala také uvítala větší provázanost s oblastí vi-

zuálních umění a na ně navázaných teoretických konceptů (čistě namátkou třeba studie Pierra Francastela). Osobně bych nepomenula ani s problematikou prostoru související kolektivní výstupy (*Prostor a jeho člověk*) i individuální příspěvky (Michal Ajvaz) Centra pro teoretická studia, tím spíš, že je toto pracoviště součástí mateřské instituce projektu „Bázně a místa“.

Už obch ovšem začínala být zbytečné hndioepíská a upírala knize to hlavní, v čem její přinos spočívá, tedy dílčí eseje. K volbě textů a témat, jimiž se jednotlivé úvahy zabývají, autoři podotýkají: „*Pokud jde o množství míst a jejich rozložení, je naše kniha mnohem skromnější a svým způsobem nahodilejší než Longfellowova antologie básní o místech [...]. Spíše než úplnost by mělo tento výběr přinést básně, které jsou nějakým způsobem významné, příkladné pro daný pohled na místo, ale také méně čtené a překvapivě živé. Naším cílem nebylo upřisťovat antologii, nýbrž vybrat básně patřičným způsobem uvést“ (s. 34).*

Výběr básní je skutečně pestrý z hlediska geografického i historického. Zastoupeni jsou zde antičtí autoři, staro-japonská literatura, jihoamerická i severoamerická písemnictví, Evropa moderní i ryze současná. Je přitom patrné, že vkus je poznamenán nejen čtenářským vkusem jednotlivých respondentů, ale i jejich (relativně) úzkou odbornou specializací.

V úvodu se autoři publikace sice jasně distancují od ambic na proporrní vyžávanost, přesto jistá evidentnost je z mého pohledu až příliš disipidntní. Budu-li konkrétní – možná by peči jen mohlo bývalo být zastoupeno o něco méně antiky, a naopak o něco více moderní literatury, v níž se místo/prostor často stává v podstatě samostatnou „postavou“ vyprávění, respektive „subjektem“ básně. Až příliš nevyvážené na mne také působí zastoupení jihoamerických a severoamerických autorů (ve prospěch prvních zmíněných), nemluvě o tom, že na kanadskou literaturu se, pokud se nemýlím, vůbec nedostalo. Přitom v kultuře této geografické oblasti má příroda a prostředí roli mimořádně důležitou, a nikoli náhodou se právě v Severní Americe

zrodil jeden z nejnovějších interdisciplinárních přístupů ke zkoumání kultury, tzv. eko-kritika. Jsem si však vědoma, že téma jako takové – široké, nekonečné, bezbřehé – postavilo autory před úkol neuvěřitelně a de facto nesplnitelný. Je to věru snadný děr, neboť každý tu může vznést své námítky, doplnění, každý si tu najde něco, co bude z pohledu svého vkusu (znalosti, zájmů) postrádat, a co naopak bude podle něj přebývat; každý tu může snadno demonstrovat, jak/že on by to dělal jinak (lépe).

Vyzdvihnout je tak třeba to, co právě tento tým přinesl nového, čím dosavadní podobně koncipované projekty snad i přesáhl. Takové hodnoty publikace má a já je nacházím především v tom, že zde jsou v hojné míře zastoupeny texty, které jsou přeloženy do češtiny vůbec poprvé, že dokonce jsou tu do českého kontextu uvedeni autoři, kteří jsou u nás dosud zcela neznámí, popřípadě byli v minulosti unikátně představeni časopisecky. Jednotlivé případy zde nebudu jmenovat, necht každý pro tyto objery zalistuje knihou sám. Je nadto více důvodů, proč jí vžit do rukou, přijmout pozvání, které nám nabízí. Čtenáři je dána nastavená svoboda, jakým způsobem jí bude číst, ba v úvodu je přímo vyzván k recepci tvůrčí, aktivní: „*Čtenář může číst nahodně, zastavovat se, vracet, hledat a nacházet své vlastní místo a básně, které se do knihy nedostaly. Ale také by měl knihu zavřít a zaposlouchat se do zvukových náhrávek – protože hlasová realizace básně je často tou první a důležitější – a otevřít ji jen občas, na místech, která vyžadují zastavení.“ (s. 34)*

Některé texty mohou vyznít jako příliš stručné, zkratkovité, tékavé a tékající, tento dojem však mizí, doplníme-li čebtu poslechem příloženého CD. Poezie je v publikaci *Bázně a místa* navracena ke svým pramenům, k úzkému propojení básnického bytí s místem, prostorem naší existence, a zároveň se zvukem, hlasem, řečí. Teprve ve vyřčené podobě totiž dáva text zaznít (a to doslova) kvalitám slova, jež nám v psaném textu, při tichém čtení, snadno mohou unikat.